

Atsiminimai 1991

**Kokie jausmai apėmė Jus
po pirmų žinių apie
Sausio 13-osios įvykius?**

- Tiksliai atsimenu, pirma mintis buvo “Lietuvą nulažė”
- Susijaudinimą, baimę, kad nepavyks, baimę rusų armijos, ir širdies kamputyje didelį džiaugsmą ir didelę viltį
- Pyktis, kad buvau tokia naivi. Iki tos nakties netikėjau, kad bus duotas leidimas šaudyti į Lietuvos žmones.
- Tikėjausi sovietinių kareivių žmoniškumo.

- Iš ryto mane pribloškė gatvė važiuojančio automobilio per garsiakalbį transliuojamas pranešimas, kad valdžią Lietuvoje perėmė Nacionalinis gelbėjimo komitetas, įvedama komendanto valanda, draudžiama išeiti iš namų.
- Dar baisiau pasidarė suvokus, kad jau neveikia Lietuvos radijas ir televizija. Apėmė begalinis nerimas.
- Šiek tiek prašviesėjo mintys, kai pavyko susirasti Sitkūnų radijo stotį. Sėdėti namie tokiu metu negalėjau. Tučtuojau išvažiavau prie Parlamento.

- Gerai daug ko jau neatsimenu. Atsimenu labai niūrią (beveik desperatišką, kaip praradus kažką brangaus, vos tai įgijus) nuotaiką po televizijos praradimo.
- Iš kitos pusės prisimenu jausmą, kad okupantai dabar parodė savo tikrąjį veidą visiems ir dabar niekas jų pasakomis netikės.
- Gerai prisimenu paskutines televizijos transliacijos akimirkas. Įvertinus transliacijas iš įvairių vietų (spaudos rūmai, televizija, LRS ir kt.) buvo aišku „perestroika“ baigėsi...

- Buvau pas tėvus su 1 m. dukra. Mačiau, kaip Kalvarijų gatve į miesto centrą važiuoja tanketės, aš jas skaičiavau (20, 30, o gal 40...) ir galvojau „Kada tai baigsis?“. Buvo baisu. .
- Paryčiais tėtis išėjo prie Seimo, likau su mama ir dukra.
- Prisiminėm įvykius Gruzijoje, kai sovietiniai kariai, apsvaiginti narkotikais (taip pasakojo ten filmavusi Laima Pangonytė, tėvai dirbo su ja Lietuvos kino studijoje), kapojo žmones kastuvėliais.

- buvau ne Vilniuje. Buvau studentė, ir prieš savaitę išlaikiusi visus egzaminus ramiai išvažiavau pas tėvus.
- Apie 13 dienos įvykius sužinojome iš Panoramos. Neįtikėtina buvo matyti vaizdus, sukrėtė Bučelytės paskutiniai žodžiai... sekėme viską per naktį, ir kitą naktį, ir dar kitą... Jausmus sunku apibūdinti.
- kankino nežinia ir dvejonės. Ypač, kai ekrane pasirodė veidai, kiti nei įprasta buvo matyti. Buvo neramu, ką rasime Vilniuje grįžę po atostogų, ar iš viso galėsime grįžti...

**Ką tuo metu galvojote:
kokie veiksniai nulems
Lietuvos ateitį šioje
situacijoje?**

- Tuo metu vyravo instinkto lygyje gimęs ryžtas susitelkti ir gintis, negalvota, kas ką lemia, reikėjo veikti.
- Jėgų teikė, kaip emocijų kūryje atrodė, „viso pasaulio“ palaikymas. Žmogiškasis faktorius veikė galingai.
- Galvojau, kad Lietuvos ateities lemtingas veiksnys yra nuostabūs bebaimiai Lietuvos žmonės. Taip pat tikėjausi, kad ši kraujo auka atkreips demokratinių pasaulio valstybių dėmesį. Nepraėjus mėnesiui Islandijos pripažinimas.

- Matant, kiek žmonių subėgo prie Parlamento, nevilties nebuvo. Vėliau - tikėjau Sąjūdžio vadovų išmintimi ir Vakarų pagalba.
- Tikėjau kad maldos padės. Žmonės buvo draugiški, dėmesingi,
- Labai norėjosi sėkmingos ateities, bet negalėjau patikėti, kad sovietai nusiramins vien tik dėl mūsų pačių aktyvumo ir veiksmų. O tos nakties paryčiais išgirdus, kad važinėja tankai garsiakalbiais pranešdami apie komendanto valandą – pagalvojau – viskas baigta. Apėmė baisi neviltis

- Man buvo aišku, kad „procesas prasidėjo“, žmonės pajuto laisvės skonį ir taip paprastai nepasiduos. Iš kitos pusės, man kaip ir daugeliui buvo aišku, kokios nelygios jėgos (karine prasme). Trumpai – aš nežinojau, ko laukti.
- Tuo metu jau turėjom pakankamai informacijos apie Sovietų Sąjungos kariuomenės, KGB elgesį Tbilisyje, Baku, 1968m Prahoje ar 1956m Vengrijoje, tad galvojau, kad puolimas bus tęsiamas.
- Nors slėgė nežinia, tikėjau, kad Lietuvos žmonės apgins savo valstybingumą.

- Turbūt labiau pasitikėjome žmogiškaisiais veiksniais, diplomatija, vadovų veiksmais...
- Mes, paprasti mirtingieji, tuo metu studentai, kūrėme savas sąmokslų teorijas. Manėme, kas blogiausio gali nutikti? Grįšime atgal į Sovietų sąjungą.

**Kaip vertinate tuometį
žmonių pasiryžimą
apginti laisvę?**

- Buvo toks jausmas, tarsi, mes nemirtingi. Kai stipriai myli ir trokšti, net negalvoji apie grėsmes. Tuomet kartu mes jautėmės tokie stiprūs ir vieningi.
- Žmonių ryžtu, drąsa, vieningumu negalima nesižavėti. Mums iš tikrųjų labai pasisekė – palyginus nesunkiai, nors ir su neįkainojamomis žmonių aukomis, laimėjome nelygią kovą. Kai dabar pasižiūriu, kas vyksta Ukrainoje, Baltarusijoje, Gruzijoje – esame iš tikrųjų laiminga šalis.
- Vertinant dabartinius visokius pasisakymus - stebinant.

- Žmonės siekė laisvės, tikėjo ir buvo pasiryžę viskam. Kun. Grigas paaiškino kas laukia pasilikusių. Kas pabijojo išvažiavo, apleido aikštę. Kas pasiliko žinojo kas laukia
- Tai nebuvo kova už demokratinę Lietuvą, tai buvo siekis atsikratyti Maskvos diktato.
- Tuomet žmonės (bent jau mano aplinkoje) buvo labai **patriotiški** ir pasiryžę ginti laisvę, negalvodami, kad gali nukentėti ar žūti, buvo labiau geranoriški vienas kitam.

- Žmonių pasiryžimas buvo begalinis. Sigmoje buvo gausi ir aktyvi Sąjūdžio grupė. Kasdien eidavome budėti prie Parlamento.
- Budėdavome pamainomis. Dieną – moterys, naktį – vyrai. Tačiau toje pačioje Sigmoje buvo ir aktyvi, tik gal ne tokia gausi, Jedinstvo's grupė. Dirbome viename skyriuje, viename kambaryje. Buvo didžiulė nervinė įtampa, nes buvę kolegos tapo ideologiniais priešais.
- Net nežinau. Tiesiog idealistiškai įsivaizdavau, kad dabar jau beveik visi būsime tokie sąžiningi, teisingi. Mačiau tiek protingų, drąsių Lietuvos žmonių ir jais pasitikėjau.

Lūkesčiai 1991

**Kokį įsivaizdavote
Lietuvos kelią į laisvę -
sunkesnį, lengvesnį,
negu buvo, ir kodėl?**

- Žymiai sunkesnį. 1831 ir 1863 sukilimų numalšinimas. 1940,41 bei 1948-51m įvykdyti masiniai trėmimai buvo pagrindas nesitikėti lengvo kelio į laisvę.
- Sunkesnį. SSSR vadovybė buvo pasimetusi.
- Gerai nebepamenu, bet gal maniau, kad Lietuvos kelias, siekiant kitų šalių pripažinimo ir tuo pačiu visom prasmėm išsivaduojant iš Sovietų Sąjungos, bus sunksnis ir ilgesnis. O kodėl? – todėl, kad didžiosios vakarų valstybės buvo labai atsargios, bijodamos išprovokuoti nenuspėjamus SSRS veiksmus

- Tokio kelio lengvo nebūna. Kai nutrauki visus saitus (ekonominius, socialinius, personalinius, kultūrinius ir kt) ir viską reikia sukurti iš naujo. Neišvengiamai tai trunka ilgai ir iššaukia žmonių nusivylimą.
- Manau, kad politinę laisvę mes iškovojojome pakankamai lengvai, bet pirmas dešimtmetis buvo labai sunkus ekonomiškai. Reikėjo daug mokytis nuo „nulio“. Buvo daug susipriešinimo tarp Lietuvos žmonių t.t. Tokio nusikalstamumo aš nesitikėjau.

- Žymiai lengvesnį. Niekada nesitikėjau tokio visuomenės skilimo į tokias dvi priešiškas stovyklas.
- Įsivaizdavau, kad kelias į laisvę bus lengvesnis. Negalvojau, kad žlugęs ekonomika, kad reikės viską pradėti iš naujo. Man pačiai teko keisti ne tik darbovietę, bet ir profesiją. Ir net ne vieną kartą.
- Tiesą sakant, dabar atrodo, kad įsivaizdavau visiškai taip, kaip ir buvo.

Kokia bus ta ateitis?

Kada ją pamatysime?

- Ateitį matome jau dabar. Jei pirmaisiais Nepriklausomybės metais buvo didžiulis skirtumas tarp Lietuvos ir išsivysčiusių Vakarų Europos šalių, tai dabar tas skirtumas vis mažesnis ir mažesnis. O ateityje, manau, Lietuva bus viena iš patraukliausių gyventi šalių: išsaugojusi gražią gamtą, turinti jaukius ir patogius gyventi miestus ir kaimus, išvystytą infrastruktūrą, švarų vandenį ir orą.

- Iki rugpjūčio pučo pabaigos buvo ir baimės. Gal vėl į Sibirą? Sovietinės armijos išvedimas buvo šventė. Garbė B. Jelcinui.
- Man daug šviesiau pasidarė, kai įstojome į NATO ir ES (2004m.). Tada jau tikrai matėsi perspektyva
- Maniau, kad visokeriopos gerovės pasieksime greičiau.
- Atsimenu savo pašnekesį su bičiuliu, signataru Arūnu Degučiu. Klausiu jo: „Kaip tu galvoji, kas dabar bus?“. O jis atsako: „Negaliu pasakyti, bet tikrai žinau, kad nebus taip, kaip buvo“.

- TA ateitis, kurią piešėme prieš 30 metų, jau atėjo. Kad tai pamatytume, tereikia nuvykti į Rusiją, Baltarusiją, Gruziją ar kitą „brolišką respubliką“ ir tai tampa akivaizdu. Bet kadangi ateitis – kaip tas judantis taikinys – vis kažkur perspektyvoje, manau, kad ateityje Lietuva tik klestės. Su pasididžiavimu skaitau apie įvairių sričių mokslininkus, dirbančius prestižiniuose pasaulio mokslo centruose, puikų išsilavinimą įgijusius jaunos politikus, verslininkus etc. Tikiu šalies ateitimi, tikiu mūsų žmonėmis (su nedidelėmis išimtimis).

**6.Kokių tikėjotės
asmeninio gyvenimo ir
veiklos pokyčių?**

- Žinojau, kad keisiu veiklos sritį, ir dėl objektyvių sąlygų, ir dėl, kaip tuomet atrodė, atsivėrusių didelių galimybių keičiantis valstybės santvarkai. Pokyčiai man, tiesą sakant, visada patiko, ir ateitis, nors sunkiai prognozuojama, neatrodė baisi.
- Labai norėjosi kažkaip prisidėti prie darbų, kuriant naująją Lietuvą. Dar neįsivaizdavau kaip, bet tikėjau, kad pakeisiu savo veiklą.
- Buvo aišku, kad reikia daug mokytis. Pakeitus darbą iš verslo į valstybės tarnybą, teko nori nenori greitai mokytis, bendrauti su visu pasauliu. Tada paaiškėjo, kad tai nėra vien malonumai.

- Asmeninis gyvenimas man nelabai rūpėjo, mano svajonė buvo, kad tik Lietuva taptų laisva.
- Nebuvo aišku. Gaila, kad Mama nesulaukė tos dienos.
- Ateitis bus gera ir graži. Jau ir dabar gyvename kaip Dievo ausy.
- Tikėjausi tęsti savo karjerą energetikos srityje.
- Didelių asmeninio gyvenimo ir veiklos pokyčių nesitikėjau. Turėjau mėgstamą darbą ir galvojau tame darbe dirbti iki pensijos, bet vėliau darbo netekau. Iš tolo žiūrint tai išėjo į gerą

- Tiesiog ieškojau darbo, nes Mokslų Akademija, atsiskyrusi nuo Sovietų Sąjungos MA, buvo beveik nefinansuojama, „karaliavo“ Gariūnai. Bet vistiek tikėjimas, kad Lietuva ras savo vietą pasaulio žemėlapyje, buvo labai stiprus.
- Puikiai atsimenu, kai būdami studentai sukūrėme šeimą, ir savo bendrabučio kambarėliui įrengti giminės atidavė kas seną šaldytuvą, kas seną sofą-lovą, kas televizorių, kas dar ką... žiūrėjau aš liūdnai į tas senienas ir tariau vyrui: „Kažin, ar kada nors mes galėsime nusipirkti naujų daiktų?“ Šiandien mes viską turime.

Pasiekimai 2021

**Kokius svarbiausius
dalykus pavyko pasiekti
Lietuvai per 30 metų?**

- Lietuva smarkiai pažengė į priekį. Buvusios 14 sąjunginių „sesių“ tolokai paliko ir labai nori mus pasivyti. Ką pavyko pasiekti – neįmanoma išvardinti. Džiaugiuosi gyvendama Lietuvoje ir esanti lietuvė.
- Lietuva tapo visuotinai pripažinta demokratinė valstybė. Yra NATO ir ES narė. Valstybės BVP vienam gyventojui bei vidutiniais atlyginimais ženkliai lenkiam buvusias TSRS sąjungines valstybes.
- Lietuva ir Latvija pagal nac. produktą (38 tūkst. Usd) gyventojui palyginamosiosmis kainomis sukasiojasi apie 36 vietą iš 200 pasaulyje.

- Neabejotinai narystė ES, NATO ir OECD. Žiūrėjau serialą Černobylis, ir negalėjau atsidžiaugti – ačiū dievui, pas mus jau kitaip!
- Visus, kad turėtume vietą po saule. O tobulas pasaulis tik ten, kur mūsų nėra
- Lietuvos pasiekimai didžiuliai. Aš to neįsivaizdavau.
- Na, miestų ir miestelių vaizdo nė iš tolo negalima lyginti su buvusiu.

**Ko nē nesitikējote, bet
īvyko?**

- Įvyko daug visokių gyvenimiškų gerų smulkmenų iš kurių ir susidaro visas mūsų gyvenimas
- Nė nesitikėjau, kad laisvoje valstybėje taip greitai vystysis ekonomika ir gerės gyvenimas
- Vakarų valstybių armijų kontingentų buvimas ir dalyvavimas mūsų gynybos sistemoje.
- Stebina jaunų žmonių modernumas, pasiekimai
- Nesitikėjau, kad turėsime galimybes tiek keliauti, gyventi , mokytis užsienyje.
- Šiandien retas kuris studentas bent pusmečio nepastudijuoja užsienio universituose. Tai yra neįtikėtina galimybė!

- Kad po 30-ies nepriklausomybės metų išsirinksime LR Prezidentą, bijantį atvirai pareikšti savo (*o ne kartoti mes*) nuomonę ir vengiantį vykdyti savo tiesiogines pareigas.
- Nesitikėjau, kad dirbant seime taip gali trukti SAŽINĖS.

**9. Ką galėjome padaryti
geriau?**

- Būti sąžingesniais, mylėti LIETUVĄ ir savo žmones, dirbti šalies ir žmonių gerovei.
- Išsiderėti geresnes sąlygas stojant į ES. Vykdyti racionalesnę privatizaciją.
- Geriau susitvarkyti su Rusijos ardomąja veikla
- Anksčiau suprasti, kad pagrindinis tokios mažos, kaip mūsų šalies, turtas yra protingas ir kūrybingas žmogus, ir daugiau investuoti į švietimą ir mokslą.

- Nuo pat atgimimo pradžios strateguoti Lietuvos ateitį visose ministerijose ne kas 4-ius metus vis iš naujo, o bent jau 20 m. į priekį.
- Negriauti iki pamatų tai, kas buvo sukurta anksčiau, nežinant, ką ar kaip galima „pastatyti“ geriau.
- Kritiškai vertinu Lietuvos žemės reformą ir Visagino atominės elektrinės uždarymą.
- Neįvyko liustracija. Visiems kp partinių organų darbuotojams, organizacijų partsekretoriams, jų partkomų nariams turėjo būti uždrausta vadovauti valstybinėms įstaigoms.

Atsikėlei graži ir džiaugsminga,
Nors paplūdus kraujuos, bet
laisva.

Iš vergijų išėjus gyva,
Tujen eisi gyvenimo vingiais
Vis laisva, išdidi ir galinga
Amžinų amžina Lietuva

Ačiū, kad buvome, tikėjome, pasiekėme

Pagal MČTAU Politikos ir ekonomikos fakulteto klausytojų anketas
parengė dr. Jurgita Rotomskienė